

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Skogsmästarskolan

Privata skogsägares inställning till myndigheter

Attitude of private forest owners towards agencies

PAULINA MATHIASSEN

Examensarbete i skogshushållning, 15 hp

Serienamn: Examensarbete /SLU, Skogsmästarprogrammet 2024:15

SLU-Skogsmästarskolan

Box 43

739 21 SKINNSKATTEBERG

Tel: 0222-349 50

Privata skogsägares inställning till myndigheter

Attitude of private forest owners towards agencies

Paulina Mathiasson

Handledare: Eric Sundstedt, SLU Skogsmästarskolan

Examinator: Staffan Stenhag, SLU Skogsmästarskolan

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Självständigt arbete (examensarbete) med nivå och fördjupning G2E med möjlighet att erhålla kandidat- och yrkesexamen

Kurstitel: Kandidatarbete i Skogshushållning

Kursansvarig institution: Skogsmästarskolan

Kurskod: EX0938

Program/utbildning: Skogsmästarprogrammet

Utgivningsort: Skinnskatteberg

Utgivningsår: 2024

Omslagsbild: Natur i höstskrud och med regnbågen som bakgrund. Ristafallet, Jämtlands län.

Foto: Paulina Mathiasson

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Serietitel: Examensarbete/SLU, Skogsmästarprogrammet

Delnummer i serien: 2024:15

Nyckelord: Brukanderätt, artskydd, fjällnära skog

Sveriges lantbruksuniversitet
Skogsvetenskapliga fakulteten
Skogsmästarskolan

Sammanfattning

Skogen ska idag användas till en mängd olika saker och den ses som en av de absolut mest nödvändiga resurserna för att klara klimatförändringen. Samtidigt som världen och allmänheten behöver skogen till att göra miljövänliga produkter, samla upp koldioxid och utgöra hem för den biologiska mångfalden finns det på andra sidan privata skogsägare som i många fall önskar få bruka sin skog. Äganderätten i Sverige har länge ansetts vara väldigt stark och rätten till att äga sitter djupt rotad hos många svenskar. Detta gäller även skogsägandet.

Syftet med detta examensarbete är att skapa en förståelse för hur den privata skogsägaren känner när denne får rätten att bruka sin skog inskränkt eller begränsad. Arbetet ska även eftersträva att reda ut hur den privata skogsägarens tillit, förtroende och känsla gentemot den beslutande myndigheten påverkas av detta.

Arbetet gjordes med hjälp av djupintervjuer som grund. Dessa intervjuer genomfördes med ett antal privata skogsägare. För att hitta lämpliga skogsägare som alla på något sätt drabbats av en inskränkning eller begränsning av brukanderätten har SCA varit till stor hjälp. De har hittat lämpliga intervjupersoner och förmedlat kontakt. De medverkande skogsägarnas ärenden omfattas av artskydd och fjällnära skog.

Resultatet av studien visar på att majoriteten av de privata skogsägarna är negativt inställda till att bli begränsade i sin brukanderätt. Det finns dock undantag från detta. Åsikterna är heller inte ensidiga utan skogsägarna visar på en stor förståelse och välvilja till att värna om naturen. Detta även om många är missnöjda med hur de har blivit behandlade. Trots att skogsägarna är en liten andel av befolkningen är ägandekänslan hos många av dessa väldigt stark. Viktigt är därför att de behandlas på ett respektfullt sätt genom väl fungerande processer. Det behöver finnas en dialog om hur man ska hantera detta för att öka förtroendet och tilliten. För demokrati kräver tillit.

Nyckelord: Brukanderätt, artskydd, fjällnära skog

Abstract

Today's forest must be used for lots of different things, and it is seen as one of the most necessary resources to cope with climate change. Property rights in Sweden have long been considered very strong and the right to own is deeply rooted in many Swedes. This also applies to forest ownership.

The purpose of this degree project is to create an understanding of how the private forest owner feel when one gets the right to use ones forest limited. The work must also strive to find out how the private forest owner's trust, confidence and feeling towards the decision-making authority is affected by this.

The work was done using interviews as a basis. These interviews were conducted with several private forest owners. SCA has been of great help in finding suitable forest owners who have all been affected in some way by a restriction or limitation of the right of use. They have found suitable interviewees and provided contact. The matters of the participating forest owners concern species protection and mountainous forest.

The results of the study show that the majority of the private forest owners have a negative attitude to being limited in their right of use. However, there are exceptions to this. The opinions are not one-sided either, the forest owners show a great understanding and willingness to protect nature. Although most are unhappy with how they have been treated. It is therefore important that they are treated respectfully through well-functioning processes. There needs to be a dialogue about how to handle this to increase trust and confidence. Because democracy requires trust.

Keywords: Right of use, species protection, mountainous forest

Förord

Denna rapport är resultatet av mitt examensarbete vid Skogsmästarskolan, SLU. Arbetet är en av de avslutande delarna i min skogsmästarutbildning och har utförts under våren 2024. Idén bakom arbetet grundar sig i mina egna intressen och funderingar, främst kopplat till den ”lilla människan” och dennes roll i samhället.

Särskilt vill jag tacka de intervjupersoner som alla generöst delat med sig av sina historier, tankar och känslor. Dessa upplevelser och perspektiv utgör den allra största delen av detta arbete och jag är tacksam att jag fått förtroendet att använda och förmedla det vidare.

Jag önskar även rikta ett tack till SCA och deras tjänstemän som hjälpsamt bistått med att hitta lämpliga intervjupersoner och förmedla kontakt till dessa.

Slutligen vill jag tacka min handledare Eric Sundstedt som bidragit med givande diskussioner och bra ifrågasättanden under hela arbetets gång. Detta har varit extra tacksamt i de stunder då det behövts nya tankegångar i det annars enskilda arbetet.

Tack.

Alsen, Maj 2024
Paulina Mathiasson

Innehåll

1. INLEDNING	1
1.1 ÄGANDERÄTTENS BETYDELSE	1
1.2 ARTSKYDD I SKOGEN	2
1.3 FJÄLLNÄRA SKOG	3
1.4 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	4
1.5 AVGRÄNSNINGAR	4
2. MATERIAL OCH METODER	5
2.1 LITTERARUTSTUDIE	5
2.2 KVALITATIVA INTERVJUER	5
URVAL KVALITATIVA INTERVJUER	5
METOD KVALITATIVA INTERVJUER	5
ANALYS KVALITATIVA INTERVJUER	6
3. RESULTAT	7
3.1 BAKGRUND	7
SKOGSÄGANDETS UPPKOMST	7
MÅL MED SKOGSÄGANDET	7
SKOGSÄGARNAS EGEN KUNSKAP	8
3.2 ÄRENDET	8
ÄRENDETS UPPKOMST OCH OMFATTNING	8
RESTRIKTIONERNAS PÅVERKAN FÖR SKOGSÄGAREN	11
KONTAKT MED MYNDIGHETER OCH ANDRA PARTER	11
3.3 INSTÄLLNING	12
SKOGSÄGARENS REAKTION VID SKYDDETS UPPKOMST	12
SKOGSÄGARENS KUNSKAP OM BERÖRD ART OCH INTRESSE FÖR DJUR- OCH NATURLIV GENERELLT	13
MYNDIGHETENS HANTERING OCH UPPLEVDA KUNSKAP I ÄRENDET	14
FRAMTIDA INSKRÄNKNINGAR OCH EVENTUELLA RISKER	17
FÖRÄNDRAD INSTÄLLNING OCH NYA MÅL	18
UPPLEVELSER OCH KÄNSLOR KOPPLADE TILL HÄNDELSEN	18
4. DISKUSSION	20
4.1 RESULTATET	20
4.2 RESULTATET I RELATION TILL BEFINTLIG KUNSKAP	21
4.3 STUDIENS STYRKOR OCH SVAGHETER	21
4.4 SLUTSATSER	22
REFERENSER	23

BILAGA 1	24
INTERVJUFORMULÄR – SKOGSÄGARE	24
BAKGRUND	24
ÄRENDET	24
INSTÄLLNING	24

1. Inledning

Äganderätten har i Sverige länge ansetts vara stark och är dessutom grundlagsskyddad. Trots det är debatten kring äganderätten omfattande. En stor del av den svenska skogen, ca halva arealen, ägs idag av privata skogsägare. Denna grupp utgörs av drygt 300 000 skogsägare (Bergstén, Stjernström & Pettersson 2018) som alla har skilda mål med sin skog. Utöver dessa finns det i vårt samhälle många som inte äger skog, men som har åsikter om hur skogen ska tas om hand och vad den ska användas till. De privata skogsägarna kan som sagt ha skilda mål med sitt ägande, men kanske framför allt med sitt brukande. Som en förlängning av äganderätten går det att se brukanderätten. Rätten att bruka den mark eller den skog man äger. Det är väl kanske egentligen här den allra största konflikten uppstår när man pratar om äganderätt. Vem har den egentliga makten över skogen?

Denna studie grundar sig på ett antal djupintervjuer där privata skogsägare som fått sin brukanderätt begränsad, redogör för sina känslor och tankar kopplade till upplevelsen att själva inte äga rådighet över sin egendom. Eftersom det i majoriteten av dessa typer av ärenden är en myndighet som är motpart, utgår en stor del av arbetet från hur känslan och tilliten gentemot dessa ser ut och har påverkats. Resultatet från intervjuerna redovisas senare i resultatdelen och diskuteras därefter i den efterföljande diskussionsdelen.

Vidare i detta kapitel ges en bakgrund till ämnets olika områden följt av en presentation av arbetets syfte och frågeställningar.

1.1 Äganderättens betydelse

Äganderätten har en lång historia och dess utformning och betydelse har sett ut på olika sätt genom tiderna. Den äganderätt vi har idag går att spåra så långt tillbaka som till 1700-talets slut då det individuella ägandet tog över som ägandeform. Detta innebär att jorden endast kunde ha *en* ägare som hade ett fullständigt förfogande över den i alla avseenden, vilket är den typ av äganderätt vi ser idag. Detta innebär däremot inte att ägandeformen inte kan se ut på olika sätt. Som väl känt kan man vara flera ägare till ett stycke jord genom samägande eller inom en samfällighet. Trots detta kan inte själva äganderätten delas upp på något sätt utan den eller de som äger jordstycket har fullständig rådighet över det. Sedan kan man avtala om att överlämna särskilda befogenheter till annan, så som en nyttjanderätt eller liknande vilket då görs på ägarens villkor (Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien [KSLA] 2020).

Vad gäller brukanderätten har man genom åren gjort vissa inskränkningar i markägarens bestämmanderätt. Bland annat genom att införa lagar som för vissa åtgärder kräver anmälan, samråd eller till och med tillstånd (KSLA 2020). Avverkningsanmälan är ett tydligt exempel på en sådan begränsning i bestämmanderätten. Viktigt att komma ihåg är att skogsägare inte bara har rättigheter, utan även skyldigheter och begränsningar. Bland annat förändrades

förutsättningarna till viss del när man på 1980-talet antog en ny plan- och bygglag. Förändringen innebar att politiken fick en större inverkan på markanvändningen. Beroende på den politiska viljan kan detta leda till en påverkan på de framtida möjligheterna till markanvändning och därmed också brukanderätten. Som ägare är man också skyldig till måttligt agerande gentemot allmänna intressen. Man får heller inte orsaka skada för annan och man måste visa respekt för andra rättighetshavares egendom vid användande av den egna marken (KSLA 2020).

1.2 Artskydd i skogen

Artskydd är ett samlingsbegrepp för det som politiken har beslutat inom det givna området. Det omfattar sådant som berör skydd och gynnande av arter som på något sätt kan komma att hotas av människan och dess olika aktiviteter. Det man vill med artskyddet är att långsiktigt bevara dessa arter och deras roll i ekosystemen samt deras bidrag till den biologiska mångfalden. De regler som berör detta område finns framför allt i den så kallade artskyddsförordningen (Skogsstyrelsen 2023a).

Artskyddsförordningen grundar sig på ett antal olika delar. Förordningen innefattar fridlysningsbestämmelser som bland annat kommer från EU-direktiv, internationella bestämmelser och nationella fridlysningsregler. Eftersom dessa bestämmelser grundar sig på olika saker kan tillämpningen skilja sig åt (Skogsstyrelsen 2023a). I och med att Sverige är medlem i EU är vi skyldiga att tillämpa de direktiv som beslutas inom unionen. Några sådana som har haft inverkan på artskyddsförordningen är art- och habitatsdirektivet och fågeldirektivet. Dessa innebär att vissa specifikt utpekade arter, både växter och djur, ska skyddas tillsammans med samtliga fågelarter (LRF Skogsägarna 2024). I artskyddsförordningen finns regler och bestämmelser som medför förbud mot vissa åtgärder. Detta gäller åtgärder som skulle kunna ha en otillåten påverkan på den givna arten. Vad gäller skogsbruket bör dessa typer av förbjudna åtgärder undvikas genom att vidta försiktighet och skyddande ingrepp. I vissa enstaka fall kan man få dispens från artskyddsförordningen för att utföra en åtgärd. Detta är dessutom beroende på vilken art det gäller och enligt vilken rätt den särskilda arten är skyddad. Är arten till exempel skyddad enligt ett EU-direktiv och åtgärden enligt detta omfattas av ett förbud finns det ingen möjlighet att medge en dispens (Skogsstyrelsen 2023b).

Artskyddsförordningen tillkom år 2007 och tillämpades till en början inte på skogsbruksverksamhet. Det var inte förrän kring 2016 som man började att besluta om förbud mot skogsbruksåtgärder med stöd av förordningen. Att detta skedde grundade sig i att Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket tillsammans tog fram gemensamma riktlinjer för hur man framåt skulle börja tillämpa bestämmelserna i skogen. Detta tillsammans med ett antal domstolars domutslag har utgjort den största inverkan på hur artskyddsförordningens bestämmelser har kommit att tillämpas i Sverige (LRF Skogsägarna 2024).

Fridlysning är ett exempel på detta. Vi har i Sverige länge haft bestämmelser som innebär att vissa växtarter inte får plockas eller förstöras. Anledningen till att man haft sådana bestämmelser har tidigare varit av syftet att dessa arter inte ska minska på grund av att människor plockar och samlar in dem. På senare år har domstolar däremot beslutat att detta förbud även ska gälla verksamheter vars syfte är ett annat än att just avlägsna eller skada dessa växtarter. Om man då vill utföra en åtgärd som kan ha en påverkan på växtartens bevarandestatus kan det leda till ett förbud. Förbudet kan i vissa fall komma att påverka stora arealer då det inte bara är den enskilda växten som anses vara skyddad, utan även dess omkringliggande livsmiljö.

Ett annat exempel på när myndigheters tolkningar och domstolars beslut har haft en påverkan för skogsbruket är vid förekomst av skyddade fåglar. På samma sätt som för växtarterna medförde fåglarnas livsmiljöer inget formellt förbud vid införandet av artskyddsförordningen 2007. Detta lades senare till i de riktlinjer som myndigheterna införde 2016. Förbudet plockades senare bort igen år 2022 då EU:s fågeldirektiv inte krävde att sådana förbud fanns. Myndigheter och domstolar har dock ändå fortsatt att tolka det som fortsatt förbjudet att skada fåglars livsmiljöer, detta om det kan anses försvåra ett upprätthållande av artens populationsnivå. Även detta kan då leda till att stora arealer behöver undantas från skogsbruket (LRF Skogsägarna 2024).

1.3 Fjällnära skog

Den fjällnära skogen ses som en av de allra mest bevarade skogstyperna i vårt närområde. Den återfinns i övergången mellan det traditionella produktionsskogslandskapet och fjällgränsen. Även den fjällnära skogen har tidigare brukats liksom övrig skog i Sverige. Men i motsats till övrig skog består den fjällnära skogen till större del av gammelskog. Denna skogstyp omfattas av cirka 2,5 miljoner hektar skog och utgör därmed ca 10 procent av den svenska skogsmarken. Sverige var tidigt med på att motsätta sig kalhyggesbruk i det fjällnära skogsområdet. Detta har bidragit till att området ses som ett av de mest sammanhållet intakta skogslandskapen i Europa (Tunón & Sandell 2021).

När det gäller gränsen för vad som anses vara fjällnära skog finns det dels en digitaliserad gräns, dels en förordning. Den största skillnaden mellan dessa är att den digitaliserade gränsen inte har någon rättsverkan utan fungerar mer som en hänvisning till var gränsen går. Förordningen däremot, som utgörs av en författningssamling framtagen av Skogsstyrelsen, är det dokument som är juridiskt gällande (Lantmäteriet 2024). Redan under början av 1990-talet togs gränsen fram och fastställdes genom en författningssamling av Skogsstyrelsen. Denna gräns går att utläsa från *Förordning om gränserna för fjällnära skog* (SKSFS 1991:3). Efter dess tillkomst 1991 har den ändrats en gång år 1996 då man ändrade benämningen ”Kopparbergs” till ”Dalarnas” i *Förordning om ändring i förordningen (SKSFS 1991:3) om gränserna för fjällnära skog* (SKSFS 1996:5). Detta hade endast en påverkan på hur man benämnde länet. Vidare gjordes år 2018 en uppdatering för att gränsens lägesnoggrannhet skulle specificeras. På de platser där det är möjligt utgår gränsen från givna belägenheter

i terrängen, medan fastighetskartan utgår från hur det såg ut i början av 1990-talet (LM 2024).

1.4 Syfte och frågeställningar

Syftet med arbetet är att få en förståelse för hur den privata skogsägaren upplever det, när denne får rätten att bruka sin skog inskränkt. Ytterligare ska arbetet eftersträva att reda ut hur den privata skogsägaren känner gentemot myndigheten som beslutar om inskränkningen, och hur skogsägarens tillit och förtroende till myndigheten, och i förlängningen staten, påverkas av beslutet.

De frågeställningar som funnits med sedan arbetets start och som studien önskar söka svar på är följande:

- Hur påverkas skogsägarens förtroende för myndigheten av en inskränkning i brukanderätten?
- Riskerar skogsägarens rädsla för framtida inskränkningar att bidra till att denne väljer att utföra åtgärder tidigare än nödvändigt för att undvika ett beslut om begränsning?
- Känner skogsägaren en otrygg långsiktighet i sitt skogsägarande och påverkar detta i så fall brukandet?
- Kan det finnas skogsägare som ser positivt på en inskränkning och är nöjda med beslutet, och därmed har ett fortsatt eller fått ett ökat förtroende för myndigheten?

1.5 Avgränsningar

Arbetet avgränsades till att endast omfatta privata skogsägare som på något sätt blivit begränsade i sin brukanderätt till följd av myndighetsbeslut. Dessa skogsägare har alla på något sätt fått hjälp av SCA inom ramen för sitt enskilda ärende.

2. Material och metoder

Genomförandet av detta arbete grundar sig på dels en litteraturstudie, dels på ett antal kvalitativa intervjuer. Dessa två delar granskades sedan för att besvara de givna frågeställningarna och uppfylla studiens syfte.

2.1 Litteraturstudie

Den litteraturstudie som genomförts syftar till att med hjälp av relevant information skapa en förståelse för ämnet och dess bakgrund. Litteraturen har även använts för att sätta samman ett bra och givande intervjuunderlag.

Sökningar för att få fram information och fakta har främst gjorts via söktjänsten Google. Men även sidor som Primo och Scopus har använts. Bland sökorden har sådant som *äganderätt*, *brukanderätt*, *myndighet*, *artskydd*, *fjällnära skog* och *tillit* förekommit.

2.2 Kvalitativa intervjuer

Utöver litteraturstudien genomfördes även kvalitativa intervjuer. Dessa gjordes för att skapa en bättre förståelse för den enskilda skogsägaren i denna typ av situation. Särskilt viktiga var dessa för att koppla ämnet till verkligheten och till de som på riktigt påverkas av denna typ av händelse.

Urval kvalitativa intervjuer

För att nå ut till den målgrupp som önskades för genomförandet av intervjuerna var SCA till stor hjälp. De bistod med att ta fram ett antal personer som på något sätt drabbats av en inskränkning i sitt brukande. Ett antal virkesköpare informerade sedan de tilltänkta intervjupersonerna om studiens syfte och förmedlade vidare författarens uppgifter till dessa personer. Alternativt delgavs intervjupersonens uppgifter till författaren efter att intervjupersonen godkänt detta.

Metod kvalitativa intervjuer

Intervjuerna genomfördes i så stor utsträckning som möjligt via ett fysiskt möte. Förutom i ett fall där avståndet vid tidpunkten förhindrade detta, och intervjun genomfördes då i stället med hjälp av ett videosamtal via Zoom.

Intervjupersonerna fick i tidigare steg en beskrivning av vad arbetet skulle handla om och hur intervjun skulle bidra till dess utförande. Förutbestämda frågor sammanställdes till ett intervjuformulär (se Bilaga 1) som sedan låg till grund för intervjuerna. Detta för att ge ett konsekvent genomförande och ett likvärdigt slutresultat. De medverkande fick ta del av detta formulär i god tid innan intervjuerna, för att kunna reflektera kring ämnet och friska upp minnet gällande det enskilda inskränkingsärendet. Utöver dessa frågor ställdes i viss grad följdfrågor anpassade efter den specifika intervjun och den intervjuades svar. Intervjuformuläret testades på två personer som båda passade in i målgruppen

innan det användes på de medverkande intervjupersonerna. Detta gjordes dels för att kunna korrigera eventuella brister, dels för att få en uppfattning om frågorna skulle komma att förstås på rätt sätt vid de verkliga intervjuerna.

Intervjuformulärets främsta uppgift var att fungera som en guide under genomförandet av intervjuerna. Detta för att samma områden skulle behandlas i samtliga intervjuer, men också för att göra den följande analysen enklare att sammanställa.

Samtliga intervjuer spelades in efter ett godkännande från respektive intervjuperson. Inspelningen gjordes med hjälp av *Röstinspelaren* som är en förinstallerad programvara hos en vanlig PC-dator samt via Zoom vid det digitala mötet. Utöver inspelningen gjordes även anteckningar. Anteckningar togs dock i begränsad grad för att inte närvaron skulle påverkas negativt av detta med hänsyn till att intervjuaren endast bestod av författaren själv. Intervjuerna tog mellan 30 – 75 minuter. Tidsåtgången och tillvägagångssättet presenteras i Tabell 1. De medverkande skogsägarna benämns med en varsin bokstav, från A till G. Könstillhörighet och könsfördelning anges inte då det inte anses vara relevant i presentationen av denna studie. Samtliga medverkande är anonyma.

Tabell 1. Tillvägagångssättet för respektive intervju genomförande och dess tidsåtgång samt orsaken till ärendet (se vidare avsnitt 3.2).

Skogsägare	Genomförande	Tidsåtgång	Ärendet
A	Fysiskt möte	45 min	Tretåig hackspett
B	Fysiskt möte	74 min	Tretåig hackspett
C	Fysiskt möte	33 min	Tretåig hackspett
D	Fysiskt möte	44 min	Fjällnära skog
E	Fysiskt möte	34 min	Knärot
F	Fysiskt möte	57 min	Fjällnära skog
G	Digitalt möte	34 min	Tretåig hackspett & lavskrika

Analys kvalitativa intervjuer

Samtliga intervjuer transkriberades efter dess utförande. Transkriberingen genomfördes dels med hjälp av MS-Words egen transkriberingsfunktion, dels med hjälp av webbsidan *klang.ai* som är inriktad på just bearbetning av intervjuer och samtal. Med inspelningarna och transkriberingarna som grund hämtades sedan citat från intervjuerna i syfte att stärka resultatet och analysen.

3. Resultat

I följande kapitel presenteras resultatet från de genomförda intervjuerna. Intervjupersonernas svar redovisas generellt nedan, tillsammans med eventuella avvikelser och förstärkande citat. Upplägget består av underrubriker som ska underlätta läsningen och göra den mer överskådlig. Intervjupersonerna benämns som ”Skogsägare A – G”.

3.1 Bakgrund

Intervjuns första del behandlade bakgrunden till respektive skogsägande. Intervjupersonerna fick svara på hur de blivit skogsägare, hur de ser på sitt skogsägande i stort och om de som enskilda har några särskilda mål med det egna brukandet. De fick även i denna del bedöma sina egna skogliga kunskaper, kopplat till utbildning och egna erfarenheter.

Skogsägandets uppkomst

Majoriteten av de medverkande (85,7 %) har blivit skogsägare till följd av ett generationsskifte i form av arv eller gåva. Av dessa har två förvärvat mer skog i form av köp i ett senare skede. Ytterligare två av de medverkande har blivit skogsägare efter att ha förvärvat sin första skog genom köp. Av dessa har en blivit ägare till mer skog efter ett senare arv.

”Ja, det har gått vidare i familjen så det gjorde sig naturligt det.”

(Skogsägare C)

”När min farmor dog ärvde min pappa och hans två bröder den skogen som hörde till gården. Själva gården var såld, men skogen var kvar. Och då så köpte jag och mina tre systrar brödernas delar. Så två tredjedelar köpte vi. Och sedan hade vi det så, tills vi fick pappas del också.”

(Skogsägare G)

Mål med skogsägandet

Vad gäller det egna brukandet och eventuella mål handlar det till stor del om långsiktighet, hållbarhet, livskraft och att förvalta skogen över tid. Några av de medverkande lägger stor vikt vid att skogen ska kunna gå i generationer, men det nämns också saker som att den ska ge en hög omsättning eller att skogen ska gynna miljö och mångfald.

”Det ska finnas till nästa generation och så vidare. Så vi har ju varit lite försiktiga när vi har avverkat och så.”

(Skogsägare A)

”Vi har liksom inte något tydligt mål utan det är väl en förhoppning om att det kanske skulle gå ekonomiskt jämnt upp i alla fall. Och kunna påverka lite egentligen, att det blir ett skogsbruk som gynnar miljön och mångfald och så där.”

(Skogsägare D)

Skogsägarnas egen kunskap

Två av skogsägarna har utbildning inom skog. En har en utbildning motsvarande dagens skogsmästarutbildning och en har gått en grundläggande fristående kurs. I övrigt anser sig de allra flesta ha relativt goda skogliga kunskaper till följd av de erfarenheter de har som skogsägare. Flera ser också skogsbruket och skötseln som något de fått med sig från barndomen och från tidigare generationer i form av praktiskt skogligt arbete och överförd kunskap. Några bedömer sin kunskap som låg men sitt intresse som stort.

”Vi är inte utbildade inom skog någon av oss och vi är liksom ’learning by doing’.”

(Skogsägare E)

”Jamen över medel skulle jag väl säga. Genom att man har hållit på med det så pass mycket då. Både sålt och köpt och haft lite med myndigheter och gjort. Självlärd. Varit och huggit timmer och röjt och planterat. Jag vill kanske påstå att jag har lite hum i alla fall. Men jag har ingen utbildning, det har jag inte, mer än ’bondpöjk’.”

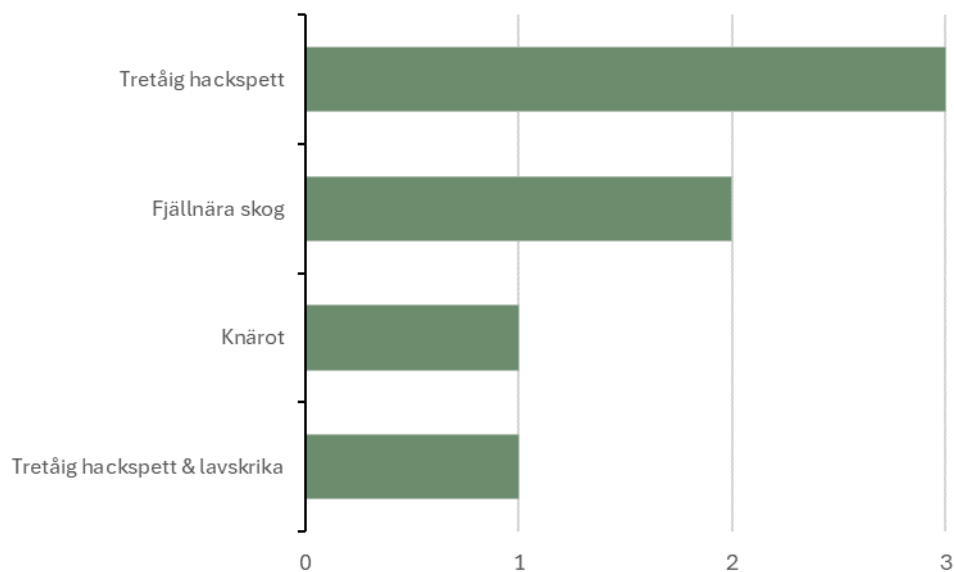
(Skogsägare F)

3.2 Ärendet

Vidare i intervjun fick intervjupersonerna redogöra för hur deras ärende har utspelat sig och varför det uppkommit. De fick här även förklara vilka restriktioner ärendet gett och hur det har påverkat dem som enskilda skogsägare. I denna del fick de medverkande också svara på vilka myndigheter de varit i kontakt med gällande det enskilda ärendet och om de själva eller myndigheten i sin tur har varit i kontakt med någon ytterligare part.

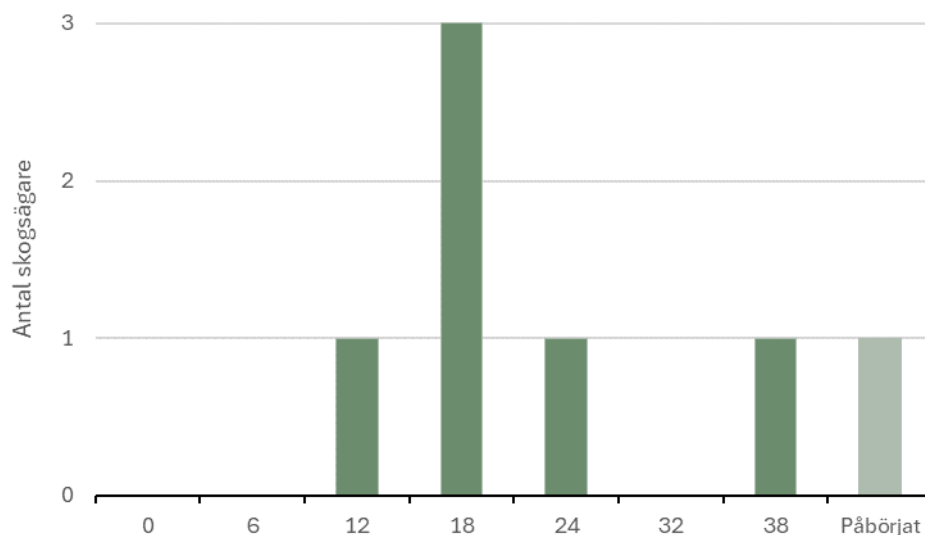
Ärendets uppkomst och omfattning

Samtliga ärenden har uppkommit till följd av att en avverkningsanmälan har lämnats in till Skogsstyrelsen. Dessa avverkningar har sedan stoppats på grund av att det hittats värden som anses kräva skyddande åtgärder. Dessa värden har varit arter som tretåig hackspett, knärot och fjällnära skog. Hur fördelningen har sett ut går att utläsa nedan (se Figur 1).

Figur 1. Fördelningen över vad som har orsakat skogsägarnas ärenden.

Tiden från att skogsägaren har blivit kontaktad av Skogsstyrelsen som meddelat stoppet till att de har fattat ett beslut inom ärendet skiljer sig åt. Nästan alla medverkande har svarat att ärendet tagit mellan 1 – 3 år. En av intervjupersonerna har inte fått något beslut ännu (se Figur 2).

Figur 2. Fördelningen i månader över hur lång tid samtliga ärenden tagit från stopp till beslut av Skogsstyrelsen.

Skogsägarna har alla påverkats på olika sätt som en följd av dessa ärenden. Flera av skogsägarna har blivit tvungna att se till att inventeringar genomförts för att Skogsstyrelsen ska ha ett underlag att utgå från. I fallen med artskydd, det vill säga de ärenden som uppkommit på grund av en särskild art, har alla skogsägare fått avstå att bruka begränsade områden utan ersättning. De två ärenden som innefattar fjällnära skog har lett till att skogsägarna fått avstå att bruka sin mark mot en ersättning. Omfattningen av de områden man behövt avstå skiljer sig åt.

”Restriktionerna är ju att vi har fått lämna mycket mer och sen har vi ju, alltså att plocka ut ur stora träd ur kantzonen hade vi ju som är instruktion innan och det vart ju borttaget. Och så vart det mer högstubbbar. Det vart ju inte ett helt stopp.”

(Skogsägare B)

*”Grannskiftet skulle avverka och då ville de dra vägen sin, för det vara bara jag som hade hårdmark fram till avverkningen, och dra efter linan där en bit in på mitt. Ja sa jag, att det är inga problem. Men då ville jag också ta bort den där biten som är där emot ytterkanten för sen blir det myr. Så jag tänkte att den där remsan blåser ju bort. Så då anmälde jag, det var *** som hjälpte mig. Så vi anmälde och då blev det ju tvärnit. Så det blev 80 ha då sen.”*

Förtydligande: Skogsägaren önskade avverka 6 – 7 ha vid avverkningsanmälan. 80 ha blev sedan klassad som fjällnära skog och kan nu inte brukas.

(Skogsägare F)

Flera av skogsägarna har vid informationen om stopp från Skogsstyrelsen fått information om att ett vite kommer att erläggas skogsägaren om denne på något sätt bryter mot skyddet. Något som ett antal medverkande tydligt uttryckt som skrämmande.

”Vi fick utöka området utifrån det här hotet som vi fick. Vi såg liksom ingen annan möjlighet. Vi gjorde större sådana områden. Vi skulle avverka 13 hektar, det blev 7,5. Alltså det känns ganska olustigt faktiskt.

Och det kan man säga, 13 var ju ursprunget men så tog SCA ut så vi var nere på 11. Så att så var det ju, 2 ha tyckte vi att det tar vi bort eller det skyddar vi. För att vi tyckte att det var viktigt också att ha de här våtområdena. Det vill vi ha, så det kändes jättebra.”

(Skogsägare E)

”Hela tiden hotar de ju med vite om man inte gör som de säger. I den ursprungliga planen så var det ändå, det var 26 ha som vi ville avverka, och i den var det ju ändå väldigt stora bitar som var borttagna för bäck och träd. Alltså det var redan borttaget ganska mycket. Och det slutade med att vi fick avverka en tredjedel av det som vi hade begärt.

(Skogsägare G)

Restriktionernas påverkan för skogsägaren

De skogsägare som fått avstå en större andel mark är generellt mer missnöjda och skeptiska. Nästan alla medverkande är i olika grad negativt inställda till att bli begränsade i sin brukanderätt, men flera kan acceptera inskränkningen. En av de medverkande är dock väldigt positiv till att dennes mark nu omfattas av ett skydd. Utöver skyddets påverkan rent känslomässigt har skogsägarna även uttryckt flera praktiska eller logistiska påverkansområden som skyddet medför. Så som produktion, ekonomi och upplevelse.

”Vi kan leva utan den där hektaren”

(Skogsägare A)

”Hade vi kunnat allting bättre hade vi väl gjort på ett annat sätt. Men vi tyckte väl egentligen att det var bra att den där skogen blev skyddad. Så vi liksom prövade det genom att skicka in en avverkningsansökan.”

(Skogsägare D)

”Det var ju arealbortfall då förstås, också var det lite upplevelsen. Och det var att det kändes väldigt olustigt. Ja alltså att man är helt utelämnad, man får bara, ja men lite livegenkänsla på något sätt. Vi sa att det är bara att göra det här annars blir det bara ännu värre ungefär.

Bara rakt av så är det 500 000 kr ungefär. Men sen tänker vi på sikt är det ju ännu mycket mer för vi kan ju inte bruka det klokt.”

Förtydligande: Summan som skogsägaren nämner är den beräknade förlusten som medföljt begränsningen.

(Skogsägare E)

”Två tredjedelar av den ursprungliga planen försvann. Jag skulle ha avverkat för 2 miljoner och jag fick 600 000, så 1,4 miljoner har jag skänkt då till naturen om jag inte får någon mer ersättning. Vilket jag tycker känns lite orättvist.”

(Skogsägare G)

Kontakt med myndigheter och andra parter

Samtliga av de medverkande har genom sitt ärende varit i kontakt med Skogsstyrelsen. För de som omfattats av ett artskyddsärende har SCA skött denna kontakt medan de som omfattats av ett fjällnära skog-ärende har skött kontakten själva. Några enstaka av de medverkande har varit i kontakt med Länsstyrelsen. En har gjort en överklagan till MMD i sitt ärende. Detta ärende återvisades till Skogsstyrelsen.

Skogsstyrelsen har i sin tur i flera av artskyddsfallen varit i kontakt med Birdlife som är den part som inkommit med informationen till myndigheten i de fall där ärendet är kopplat till fåglar. Detta har de medverkande fått information om.

En av de medverkande har varit i kontakt med annan part i form av konsult för att få hjälp med att förhandla ersättning. Denne har även varit i kontakt med Länsförsäkringar gällande försäkringsfrågor.

3.3 Inställning

Intervjuns sista del behandlar djupare skogsägarnas inställning i sina respektive ärenden. De fick här redogöra för vad de tycker om myndighetens agerande och kunskap. Vidare fick de även svara på hur de ställer sig till om detta skulle hända dem igen och om de generellt tror att det finns någon risk med att myndigheten gör inskränkningar i de svenska skogsägarnas brukanderätt. Slutligen fick de reflektera kring om deras upplevelse har bidragit till nya förhållningssätt, åsikter eller mål vad gäller det egna skogsbrukandet.

Skogsägarens reaktion vid skyddets uppkomst

Skogsägarnas känslor skiljer sig till viss del åt vad gäller hur de kände vid skyddets uppkomst. De flesta svarar att de kände frustration i någon form. Några kände sig chockade medan många uppgav att de var beredda på att det skulle hända. En av skogsägarna svarade att denne tyckte det var bra att området skyddades.

”Det är en oerhörd frustration alltså. Och att känna det, att den har varit i släkten i nästan 300 år den här gården och sedan får man plötsligt inte göra någonting. Det är oerhört frustrerande och lite panik nästan faktiskt. Då vet man ju inte, då kan man ju inte planera någonting.”

(Skogsägare A)

”Det är tråkigt. Men hur vi ställde oss till det, ja det var väl bara att acceptera. Ja men ’nu igen’, alltså hur ska vi kunna fortsätta om det hela tiden..”

(Skogsägare B)

”Vi tyckte ju det var bra. Hade vi kunnat reglerna bättre, för det förstod jag först efteråt. Vi kunde kanske bett om att få göra, jag kan inte beteckningarna, men ett naturreservat eller naturskydd. Alltså fått samma ersättning för att överföra det till ett skyddat område. För vi tyckte nog att det var bra att området blev skyddat.”

(Skogsägare D)

”Man suckar ju bara för man vet ju hur det är. Alltså det är ju som det är nu, så det var ju liksom bara att fortsätta och mala på. Det var inte så mycket att göra åt. Det var ju inte kul men vadå.

Från att vara så entusiastisk så kan jag ju säga att jag var uppgiven.”

(Skogsägare G)

Skogsägarens kunskap om berörd art och intresse för djur- och naturliv generellt

Samtliga av de skogsägare som varit mål för ett artskyddsärende uppger att de anser sig haft dålig kunskap om förekomsten av respektive art innan artskyddsärendet uppkom. Vissa säger att de inte vetat om att arten fanns förrän de blivit kontaktade om stoppet av Skogsstyrelsen. Andra säger sig ha känt till artens existens men inte varit särskilt insatta i dess förekomst och livsmiljö. En skogsägare svarar att denne vet hur spåren efter arten ser ut.

”Jag är ingen fågelexpert alls, det kan jag säga. Så den här tretåiga det var ju, för mig finns det hackspett liksom. Men den här tretåiga, jag har varit på flera möten med olika skogsbolag och sett vilken spridning det är. Det är ända till Kina och ända hit då. Det är ett stort geografiskt område.

Sen kan man ju fundera, när man hittar så mycket. Om den är så otroligt ovanlig då liksom när man hittar hackspett överallt. Det är lite intressant”.

(Skogsägare A)

”Nej, helt okänd. Vi visste inte att det fanns någonting som hette så. En knärot, och vi började läsa på om den där lilla oansenliga saken. Orkidé, att det var en orkidé. Jag visste inte alls om det här.

Så det var ju okänt för oss då.”

(Skogsägare E)

”Aldrig hört talas om. Det känns som att det är någonting som har kommit nu, alltså på några år att de pratar om den. Jag har inte hört talas om den innan.”

Förtydligande: Skogsägaren talar här om tretåig hackspett.

(Skogsägare G)

Vidare, vad gäller intresset hos skogsägarna för djur- och naturliv, uppger samtliga att det har ett intresse för detta på något sätt. Detta skiljer sig till viss del gällande på vilken nivå man värdesätter det, men alla medverkande anser att djur- och naturlivet är viktigt. Samtliga tycker även att det är viktigt att visa hänsyn för

detta och värna det. Flera tycker trots detta att det finns en gräns på hur långt man kan tänkas sträcka sig kopplat till att även kunna bruka skogen.

”Det är ju stort. Jag är ingen jägare, det är inte så att jag är blödig men det har som aldrig blivit av.

På det viset är jag stor natur- och djurvän. Jag fiskar men inte något annat inte, utan skogen ska vara för alla. Jag är egentligen emot den här stora skövlingsavverkningen. Men några hektar då och då, här och där.”

(Skogsägare A)

”Vi hamnar på en högre nivå än normalt.

Jag har tyckt att det har varit bra, eller det har varit okej. Men idag känns det ju som kanske inte så okej. Nu känner man sig ju som att har man då brukat skogen för långsiktighet för generationer och sen då så är det vi som blir straffade för det sättet vi har brukat. Alltså de som har öst på, de har ju vunnit på det.

Det blir ju en motsatt effekt.”

Förtydligande: Skogsägare B menar med detta att anledningen till att de hamnar på en högre nivå än normalt är att de historiskt tagit stor hänsyn till djur- och naturliv genom att ta stor hänsyn och göra olika avsättningar genom åren.

(Skogsägare B)

”Klart vi ska ta hand om naturvärdena, det är klart vi ska göra det. Och biologisk mångfald och allt det där. Men alltså det får ju vara någon rim och reson.”

(Skogsägare C)

”Det är både att jag själv vill vara där, men principiellt också att vi behöver bevara. Oavsett om jag vill vara där eller inte så vill jag att det inte ska vara den här generationen som ska göra slut på allt.”

Förtydligande: Det skogsägaren syftar på med att denne själv vill vara där är att denne gärna vistas i naturen på sin fritid genom olika former av friluftaktiviteter.

(Skogsägare D)

Myndighetens hantering och upplevda kunskap i ärendet

Myndigheten i detta fall avser Skogsstyrelsen då det är den myndighet som enskilt eller i huvudsak hanterat samtliga ärenden.

Samtliga skogsägare anser att hanteringen av ärendet har tagit lång tid. Några tycker att myndighetens bemötande har varit hårt och delvis hotfullt. Framför allt

kopplat till informationen om det vite som erläggs vid överträdelse av stoppet. Andra tycker att bemötandet är byråkratiskt men anser att det är vad som förväntas av en myndighet. Flera nämner även att man saknar det fysiska mötet, exempelvis på plats i skogen.

”Förut hade man ju åtminstone samråd ute i skogen. Det har försvunnit. Och det kanske är förståeligt när det blir så här. De har varken tid för det är överallt och sen är ju konflikten kanske upptrappad.”

(Skogsägare B)

”Nej jag tycker att det är skrämmande. Alltså det har varit en sådan långbänk. Under så lång tid ska man gå ovetande om vad som ska hända framåt. Och det har ju satt stopp för bland annat köp av fler fastigheter. Och sen bemötandet, det har ju varit undermåligt på flera sätt.

En del har ju varit lite bättre såklart, de har förstått. Men så har det varit någon maktutövare som har suttit där som läst sina papper och kan icke ta syn från det där pappret och sätta det i verkligheten. De läser innantill att 'så är det, jag kan tyvärr inte hjälpa dig något mer, och är det så att det inte duger så är det bara att säga ifrån sig'.”

Förtydligande: Det skogsägare F menar att man får säga ifrån sig är att man avstår ersättningen för den fjällnära skogen.

(Skogsägare F)

En skogsägare säger kopplat till det byråkratiska bemötandet, att trots att denne anser att det är ett rimligt sätt att kommunicera från en myndighet skulle tillvägagångssättet gå att hantera på ett annat sätt. Framst för att berörda skogsägare inte ska känna ett motstånd mot myndigheten.

”Det är byråkratiskt, de är inte otrevliga på något vis. Man får ju ett papper, byråkratiskt, skickat. Det här ska ni göra, ni ska inventera. Sedan är det ju inte säkert att alla de här grejerna finns men vi måste ju i alla fall konstatera vad det är och komma med något motförslag.

Jag vet inte om man kan begära så mycket mer. De följer ju lag och förordningar.

Så till vida, svaret är ju rimligt sen kan man ju tycka att det skulle ha tacklats på ett helt annat sätt. Nu skjutsar man ju över allt på oss.”

(Skogsägare C)

En annan skogsägare är mycket nöjd med bemötandet och uttrycker det som trevligt.

”Gentemot oss har de hanterat det bra. Jag har nog inget att klaga på. Det tog lite lång tid där från beslut till att man fick besked om vår utbetalning. Men samtidigt har jag full förståelse för att det var jättemånga fler som sökte än vad det brukar vara och att det inte var konstigt att det tog tid. De svarade ändå när jag mejlade och frågade hur går det? ’Ja vi jobbar på det’. Det var inte bara tyst i alla fall.

Och sedan pratade jag med dem i några olika svängar och det var alltid ett trevligt bemötande och så där tyckte jag.”

(Skogsägare D)

En tredje skogsägare uttryckte att man upplevde den delgivna informationen som svår att förstå och att man därmed kände sig underlägsen myndigheten.

”Det var väldigt byråkratiskt. Det var svårt att förstå, alltså det var skrivet med juridiska och byråkratiska termer.

Vi fick ju det här brevet sen där vi var ålagda. Viteshotet. Och det var väldigt byråkratiskt måste jag säga. Man kände sig, jamen lite dum i huvudet liksom. Ska det vara så här svårt att förstå?

Man skulle kunna fått det lite mer i klartext. Liksom att ’nu ser vi på det så här och då måste vi förhålla oss så här och då kan ni göra så här’. Alltså lite mer hjälpsamt som en myndighet, än en bestraffande eller hotfull myndighet. Man tänker att myndigheter ska vara i ens tjänst”.

(Skogsägare E)

Vad gäller den upplevda kunskapen hos myndigheten skiljer sig åsikterna åt. Mycket går att koppla samman med hanteringen och bemötandet som går att läsa i tidigare stycken och citat under denna rubrik ovan. Utöver det uppger en skogsägare att denne känt tillit till myndigheten och upplevt deras kunskap som god. Några skogsägare känner inte att de kan uttala sig om detta men att kunskapen upplevts okej. En av dessa tycker utöver det att trots att man som skogsägare tycker att hela upplägget och inskränkningarna i sig är dåliga, inte kan skylla detta på de enskilda tjänstemännen. Denne syftar på att deras jobb baseras på beslut som kommer från högre instans. En skogsägare uttrycker att denne upplever att myndighetens tjänstemän i många fall saknar förståelse för skogsägarna och då särskilt för de skogsägare vars skog ägts i generationer. Denne anser att många tjänstemän saknar förståelse för landsbygderna och att det till skillnad från innan kan leda till en viss misstänksamhet mot myndigheten.

Framtida inskränkningar och eventuella risker

En majoritet av de medverkande är negativt inställda till att bli mål för ytterligare inskränkningar eller begränsningar i framtiden. Flera uppger att de ser stora problem i att kunna planera sitt brukande när de inte känner sig säkra på att de kommer få bruka sin skog. Framför allt har detta en koppling till ekonomi på olika sätt. En medverkande svarar att denne generellt tycker att det är bra om skogen får stå om den bedöms som skyddsvärd eller innehar andra värden. Flera uppger även att det är övertygade om att det kommer hända igen.

”Det blir väl ännu mer hopplöshet. Nu måste man ju planera med att planeringen inte går.

Tyvärr är det ju så att man blir förvånad när man inte fått en enda kommentar?”

(Skogsägare B)

”Det känns som David mot Goliat, sa vi. Är det ens värt att gå igenom en sådan här process igen? Tveksamt. Vi vart ganska skakade.”

(Skogsägare E)

Vad gäller eventuella risker att skogsägare generellt vidtar åtgärder för att minska risken att bli mål för inskränkningar och begränsningar i brukanderätten säger några att de inte kan se några specifika risker. Dessa svarar att de inte vet vad det skulle vara för åtgärder. Andra svarar att de kan tänka sig att det finns risk för detta varav några har sett exempel på det i sin omgivning.

”Ja precis som jag sa, att man börjar att gallra för att man ska slippa att anmäla så att det inte kommer in i systemet. För det är ju en sak om man anmäler och det liksom inte är offentligt. För då hänger det ju på dem som myndighet att göra det.”

Förtydligande: Skogsägaren menar här att som det är nu är avverkningsanmälningar öppna för allmänheten att gå in och titta på.

(Skogsägare B)

”Jag kan tänka mig att det finns en sådan risk. Det tycker jag är synd, det är jättesynd. Det där blir ju svårt. Man skulle önska att det inte var så.

Det är synd att man ska förhindra att det uppstår bra biotoper och biologisk mångfald för att man inte sen ska hamna i ett läge där man inte får bruka skogen.”

(Skogsägare D)

Förändrad inställning och nya mål

Vidare i intervjun fick skogsägarna svara på om de fått en ny inställning till brukandet eller om de på något sätt har sett nya värden med sin skog eller fått nya mål i sitt brukande på grund av ärendet.

Några (fem stycken) säger att de inte fått någon förändrad syn på skogsägandet och skogsbrukandet på grund av detta. En av dessa säger att detta tvärtom har stärkt de mål som skogsägaren haft med sitt skogsägande och skogsbrukande sedan tidigare. Flera andra uppger att deras största förändring ligger i känslan av att inte veta. Det som tidigare har varit deras långsiktiga säkerhet upplevs inte längre som säker, säger de. Kopplat till detta uttrycker flera att värdet med skogen försvinner och att man är rädd att inte få avverka samt att det känns väldigt riskfyllt att köpa mer skog.

Upplevelser och känslor kopplade till händelsen

Som avslutning på intervjun fick samtliga medverkande svara på vad de hade för känslor kring ärendet och processen. De fick även svara på om de fanns några upplevelser som de tar med sig från detta. Skogsägarna uppmanades att ange tre positiva och tre negativa känslor eller upplevelser.

Bland de positiva känslor eller upplevelser som angavs fanns bland annat sådant som att man hade lärt sig mer om skogen och de känsliga arterna. En skogsägare tyckte även att det var bra att man fick veta mer om sin egen skog och att man fick en okej ersättning för inlösen av fjällnära skog.

”För klimat och för ekonomin och allting. Skogen är ju en fantastisk koldioxidupptagare, växande skog alltså. Det är mycket jag har lärt mig nu under de här åren som det har varit så här.”

(Skogsägare A)

”Att man skyddar den här skyddsvärda skogen, det är positivt för mig. Och att få veta mer om sin skog som jag tyckte att vi fick när de gjorde den här inventeringen.

Och så tycker jag att vi fick, även om vi inte var överens om ersättningen så är det ändå positivt att man får en ersättning som på något sätt täcker det.”

(Skogsägare D)

”Det positiva är väl att man får hålla sig ajour med det som händer och att man fortfarande får äga skog i alla fall, det är positivt. Och att man hoppas att framtiden ska se ljusare ut när barnen och barnbarnen ska ta över och driva den här skogen framöver. Man måste ju se positivt men man är skeptisk, mycket skeptisk. Men jag hoppas att det blir bra.”

(Skogsägare F)

Majoriteten av de intervjuade (71,4 %) uppgav att de inte kunde komma på något positivt som de kunde ta med sig, utan att man endast hade negativa känslor och upplevelser som följd av denna händelse. Bland dessa uttrycktes bland annat en oro för framtiden och ekonomin, en oro för landsbygden och dess överlevnad samt en känsla av livegenhet och sorg.

”Om jag tar tre negativa så är det ju panik, oro och så har jag skrivit Sovjet 2,0 här.”

(Skogsägare A)

”Jag kan inte säga att jag tar med mig några positiva känslor.

Negativt, det kan jag ju säga att det är bara negativt. Jag ser i framtiden, för att kunna bo här och verka. För skogen har ju varit en naturlig del, så är det ju. Om man ska investera och få låna pengar, vad säger bankerna? Det är negativt. Och alla arbetstillfällen. Sågverk blir väl drabbade i slutändan också när de inte får fram virke.”

Förtydligande: Skogsägaren talar här utifrån ett landsbygdsperspektiv.

(Skogsägare C)

”Att jobba emot myndigheten det har ju varit negativt absolut, det är så. Sen en privat skogsägare emot etablissemangen, det är ju så det har varit nu. Du står ju ensam emot, så ska det ju inte vara.”

(Skogsägare F)

4. Diskussion

Detta kapitel utgörs av en diskussion kring studiens resultat samt styrkor och svagheter. Utifrån intervjuerna och resultatet kommer sedan slutsatser dras utifrån de frågeställningar som studien grundar sig på.

4.1 Resultatet

Studiens syfte var att tala med privata skogsägare för att få en bild av deras inställning och förtroende för myndigheten. De medverkande skogsägarna skulle alla på något sätt ha blivit drabbade av en inskränkning i brukanderätten. Utöver inställningen och förtroendet skulle även tryggheten i skogsägandet undersökas tillsammans med upplevda risker och eventuella positiva följder.

Innan arbetet startade trodde jag att de enskilda skogsägarnas åsikter och inställning skulle vara mer ensidig. Jag trodde att de negativt inställda skogsägarna skulle ha en mindre tolerans och förståelse för djur- och naturliv, klimat och miljö. Resultatet visar däremot på att så inte är fallet. De skogsägare som fått avstå från att avverka på olika sätt har trots sitt missnöje en stor förståelse och vilja till att värna om naturen. Flera av de som uttryckte detta säger sig även ha värnat mycket om naturen sedan innan och att det nu slår tillbaka. En välskött och hänsynsfullt brukad skog löper större risk för att bli stoppad. Kopplat till detta visar också resultatet på att de som starkast upplever en sorg och frustration i att bli begränsade är de vars skog ägts i generationer. Möjligen kan den känslan komma från att skogsägarna då har hunnit skapa ett känslomässigt starkare band till den egna skogen. Dels genom att ha vuxit upp med den, dels genom att det är något man fått dela med familj och bortgångna familjemedlemmar. Jag tänker mig att man kan känna ett band till de tidigare generationerna genom den ärvda skogen. Att man trampar samma mark och brukar samma skog.

Viljan att värna om naturen och den biologiska mångfalden finns alltså hos alla. Detta gäller både hos dem som är positivt inställda till avsättningar av skog likväl som hos dem med en något mer negativ inställning till denna typ av begränsning. En betydande skillnad är dock att flera av de som uttryckt en negativ inställning ser ett problem i att varje enskilt fall och ärende ska leda till en så pass stor avsättning för den enskilda skogsägaren. Här menar flera att man skulle vilja se att myndigheten och politiken hade gjort mer. Om det fanns en större helhetsbild där man utgick mer från landskapsnivån än från den enskilda avverkningstrakten kanske fler skogsägare hade kunnat dela på den påverkan som blir. Något som troligen hade kunnat ha en positiv inverkan på förtroendet för Skogsstyrelsen som myndighet. Hade myndigheten haft denna syn och ett arbetssätt där man tar hänsyn till den påverkan som en begränsning har för den enskilda skogsägaren kanske motståndet skulle mjukna. Det jag upplever att de negativt inställda skogsägarna vill, är att bli respekterade och lyssnade på. Man behöver förstå vad detta innebär för den enskilda skogsägaren. Framför allt rent ekonomiskt och känslomässigt men även praktiskt i det framtida brukandet. Att känna sig förbisedd eller överkörd riskerar att skada förtroendet.

4.2 Resultatet i relation till befintlig kunskap

Som vi alla vet väntar stora utmaningar med att begränsa klimatförändringarna. Detta förväntas och önskas göras på flera olika sätt. I många fall är skogen en del av detta och utgör en stor roll i framtidens förändringar. Skogen används i stor utsträckning till att göra miljövänliga produkter för att uppfylla våra behov. Utöver det vill vi också att den ska finnas till för att samla upp koldioxid och gynna biologiska värden i naturen. Hur ska skogen räcka till allt detta?

Lundmark (2020) menar på att om vi ska kunna bidra till Parisavtalet behöver skogen bidra med mer och inte mindre. För att den ska kunna göra det förutsätter det att vi brukar skogen mer samtidigt som vi värnar om den biologiska mångfalden. Som det ser ut i Sverige idag menar han att vi i princip skördar skogens hela tillgängliga tillväxt. Det leder alltså till att vi antingen behöver hushålla med den skog och tillväxt vi har och anpassa produktionen efter behoven av produkter allt eftersom, eller så behöver tillväxten öka för att kunna räcka till mer. Detta visar tydligt på vilket problem det kan bli i framtiden om vi både vill använda skogen till alla möjliga saker som vi människor behöver samtidigt som vi vill att skogen ska stå kvar för att gynna olika arter.

Vad gäller den ökade debatten kring äganderätt i Sverige påpekar Sténs och Mårland (2020) att den är begränsad till att föras främst i landsbygdsföretagspress men även i andra tryck med landsbygdskonservativa perspektiv. De uttrycker också att det är vanligt att de som förespråkar en stärkt äganderätt eller ifrågasätter inskränkningar ofta representerar olika typer av mark- och skogsägargorganisationer eller är medlemmar i landsbygdsfrämjande föreningar eller partier. Detta skulle möjligen kunna ställas mot hur mycket vi ser om liknande ämnen i vanlig media. Eftersom det är mindre förekommande i allmän media kanske det inte är så konstigt att denna sorts diskussioner samlas på en plattform som fokuserar på just den typen av ämnesområden.

4.3 Studiens styrkor och svagheter

Vid arbetets inledande var tanken att en enkätundersökning skulle genomföras för att sedan kompletteras av djupintervjuer. Anledningen till att det enbart blev djupintervjuer var då jag ville prioritera att få en djupare förståelse för de enskilda skogsägarnas åsikter och känslor i ämnet. Det kändes också svårt att säkerställa avgränsandet av vilka som skulle medverka i en enkätundersökning. Djupintervjuerna gav även möjligheten till att ställa anpassade fördjupande följdfrågor.

En styrka med studien är att de medverkande respondenterna skiljer sig åt från varandra. De har alla mer eller mindre egna synvinklar och jag tycker att spridningen och nyanseringen bland åsikter och tankar är god. Även om flera av de medverkande har en negativ inställning i grunden, till frågan i stort. Något som jag upplever som en ytterligare styrka och som känns extra bra är att studien belyser just den här nyanseringen av de medverkandes känslor. Jag tror det är viktigt att poängtera att även de negativt inställda inte endast är emot allt som har med dessa typer av saker att göra.

En svaghet som jag kan se med detta arbete är att de medverkande utgör en väldigt liten grupp. Med den tidsbegränsning som fanns med arbetet, känns det ändå som den rimligaste omfattningen. Man får se denna studie som en del av en större pågående dialog. Det skulle ha varit intressant att göra samma studie men i olika delar av landet för att kunna se om det förekommer några skillnader geografiskt. Detta för att få en bättre bild av vad skogsägare i allmänhet anser om detta.

4.4 Slutsatser

Av den genomförda intervjustudien anser jag att det går att dra vissa slutsatser.

Man kan anse att de privata skogsägarna utgör en väldigt liten del av befolkningen, men att förstå hur de påverkas av inskränkningar av olika slag tror jag är viktigt för att kunna föra diskussionen framåt och skapa en förståelse i allmänhet för inte bara natur- och miljösidan utan även för skogsägarna. Att inneha ägandet innebär inte bara rättigheter utan medför också en mängd skyldigheter. Detta kan vi bland annat konstatera av detta arbete. Troligen är det något som dessutom kommer att fortsätta öka tillsammans med en växande befolkning och en rådande klimatkris. Vi kommer behöva ta hänsyn till detta och tänka på helheten, då det påverkar alla människor och djur.

Man kanske i ännu högre grad, inte kommer få bestämma över sin mark så som man önskar. Är det så samhället vill att det ska se ut så krävs det stora förändringar i hur man hanterar det. Med tanke på att äganderätten är så pass viktig för de flesta svenska skogsägare behöver man vara noga med att visa respekt i en sådan process. Kör man över skogsägarna bör man räkna med ett minskat förtroende och ett lågt förtroende riskerar att påverka demokratin negativt. Demokrati kräver tillit och de svenska skogsägarna är vana vid ”frihet under ansvar”.

Referenser

Bergstén, S., Stjernström, O. & Pettersson, Ö. (2018). Experiences and emotions among private forest owners versus public interests: Why ownership matters. *Land use policy*. 79, 801-811. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2018.08.027>

Kungliga skogs- och lantbruksakademien (KSLA) (2020). *Äganderätten och de gröna näringarna*. (Rapport KSLAT 5-2020). <https://www.ksla.se/wp-content/uploads/2020/12/KSLAT-5-2020-Aganderatten.pdf>

Lantmäteriet (LM) (2024). *Gräns för fjällnära skog*. <https://www.lantmateriet.se/sv/nationella-geodataplattformen/datamangder/grans-for-fjallnara-skog/> [2024-04-11]

LRF Skogsägarna (2024). *Artskyddet och skogen*. https://www.lrf.se/media/b4hhjnqk/artskyddet-skogen_2024_final.pdf

Lundmark, T. (2020). *Skogen räcker inte – hur ska vi prioritera?*. (Future Forests Rapportserie 2020:4). Enheten för skoglig fältforskning, Sveriges lantbruksuniversitet. https://www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/f-for/old/pdf/ffrapport_skogen-racker-inte_20200915_vers2.pdf [2024-01-23]

Skogsstyrelsen (2023a). *Artskydd i skogen*. <https://www.skogsstyrelsen.se/lag-och-tillsyn/artskydd/> [2024-04-10]

Skogsstyrelsen (2023b). *Artskydd i skogen – strategier och arbetssätt för förebyggande åtgärder*. (Rapport 2023/15). <https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/om-oss/rapporter/rapporter-2023/rapport-2023-15-artskydd-i-skogen--strategier-och-arbetssatt-for-forebyggande-atgarder.pdf>

(SKSFS 1991:3). *Förordning om gränserna för fjällnära skog*.

(SKSFS 1996:5). *Förordning om ändring i förordningen (SKSFS 1991:3) om gränserna för fjällnära skog*.

Sténs, A. & Mårland, E. (2020). "Forest property rights under attack": Actors, networks and claims about forest ownership in the Swedish press 2014-2017. *Forest Policy and Economics*. 111, 102038. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2019.102038>

Tunón, H. & Sandell, K. (red.) (2021). *Biologisk mångfald, naturnyttor, ekosystemtjänster. Svenska perspektiv på livsviktiga framtidsfrågor*. CBM:s skriftserie 121, SLU Centrum för biologisk mångfald, Uppsala & Naturvårdsverket, Stockholm.

Bilaga 1

Intervjuformulär – Skogsägare

Bakgrund

- Hur blev Du/Ni skogsägare?
- Hur ser Du/Ni på skogsägande i stort och vad har Du/Ni för mål med Ditt/Ert eget brukande?
- Hur bedömer Du/Ni Dina/Era skogliga kunskaper? Är Du/Ni utbildad inom skog?

Ärendet

- Hur har Ditt/Ert ärende utspelat sig? Förklara gärna med en ungefärlig tidslinje.
- Vilken art föranledde skyddet? (Förutsatt att det handlar om ett artskyddsärende).
- Vilken typ av restriktioner har ärendet gett Dig/Er och vad har de omfattat? (Ex: Areal, skyddszoner och liknande).
- Vilken påverkan har dessa restriktioner gett? (Ex: Arealbortfall, upplevelse, produktion, ekonomi och liknande).
- Vilka myndigheter har Du/Ni varit i kontakt med gällande Ditt/Ert ärende?
- Har Du/Ni även varit i kontakt med andra parter, och känner Du/Ni till om myndigheten har varit det?

Inställning

- Hur ställde Du/Ni Dig/Er till skyddet när det uppkom?
- Vad hade Du/Ni för kunskap om arten innan? (Vid artskyddsärende). Och vilket intresse har Du/Ni för djur- och naturliv i stort?

- Hur tycker Du/Ni att myndigheten/-erna har hanterat ärendet?
(Ex: bemötande, tidsmässigt och liknande).
- Upplever Du/Ni att myndigheten/-erna som Du/Ni varit i kontakt med har haft goda kunskaper i just Ditt/Ert fall?
- Har Du/Ni tagit hjälp från något annat håll? (Ex: juridiskt eller liknande).
 - Om så, varför har Du/Ni valt att göra det?
 - Hur gick det?
- Hur ställer Du/Ni Dig/Er till om detta skulle hända igen, vid kommande skogsbruksåtgärder på fastigheten?
- Ser Du/Ni någon risk att skogsägare vidtar åtgärder för att minska risken för att bli mål för detta?
- Har detta på något sätt förändrat Din/Er syn eller Din/Er inställning till Ditt/Ert brukande? Har Du/Ni sett nya värden eller fått nya mål?
(Ex: förändring gällande medvetenhet, kunskap, attityd/inställning och liknande).
- Kan Du/Ni ange tre positiva och tre negativa upplevelser eller känslor Du/Ni tar med Dig/Er från denna händelse?

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.